

Bu kitabın her hakkı Arı Yayıncılık'a aittir. İçindeki şekil, yazı, resim ve grafiklerin yayınevinin izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

6

Sosyal Bilgileri
artık
çok seviyorum.

Sosyal Bilgilerde
artık
sıkılmıyorum.

Sosyal Bilgiler
sorularını
artık
çözüyorum.

Artık daha fazla
Sosyal Bilgiler etkinliği
yapıyorum.

Sosyal Bilgilerden
artık
korkmuyorum.

Sosyal Bilgiler dersini
artık
ezberlemiyorum.

Artık
az yazarak çok soru
çözüyorum.

Sosyal Bilgiler dersinde
artık
eğleniyorum.

YAZAR

Erkan İSANMAZ - Şeyhmus YÜCE
Yavuz YILDIZ - Murat SAAT

GÖRSEL YÖNETMEN

İhsan SONDOĞAN

GRAFİK-TASARIM

Meltem YÜKSEL - Seren ÖNBEY

BASIM YERİ

İhlas Gazetecilik A.Ş. (0212 454 30 00)

ARI

Osmangazi Mah. Gazi Cad. No:1 Kıraç - Esenyurt/İSTANBUL
Tel: 0212 879 20 60 - Faks: 0212 879 20 70 - www.ariyayin.com
info@ariyayin.com -   /ariyayin

İSTİKLAL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır parlayacak!
O benimdir, o benim milletimindir ancak!

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım;
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbin âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar.
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imânı boğar,
'Medeniyet!' dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın,
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri 'toprak' diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır, atanı.
Verme, dünyâları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şühedâ fişkıracak toprağı sıksan, şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

Rûhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin ma' bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!
Bu ezanlar-ki şehâdetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım.
Her cerîhamdan, İlahî, boşanıp kanlı yaşım;
Fişkırır ruh-ı mücerred gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım!

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet,
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE: BİZ VE DEĞERLERİMİZ

Değişen Rollerim	9
Kültürümüzle Yaşıyor ve Gelişiyoruz	12
Farklılıklara Saygı Duyuyorum	13
Yardımlaşma ve Dayanışma	14
Sorunlarıma Çözüm Buluyorum	16
1. Ünite Sözlüğü	18
1. Ünite Etkinlikleri	21
1. Ünite Değerlendirme Testi	23
1. Ünite Yazılı Sınava Hazırlık Soruları	25

2. ÜNİTE: TARİHE YOLCULUK

Türklerin Ana Yurdu	29
Orta Asya'dan Yapılan Göçler	30
Asya (Büyük) Hun Devleti	32
Kavimler Göçü	33
I. Kök Türk Devleti	34
II. Kök Türk Devleti (Kutluk Devleti)	35
Uygur Devleti	36
Orta Asya Türk Devletlerinde Kültür ve Medeniyet	38
İslamiyet'in Doğuşu ve Yayılışı	40
Hız Muhammed (sav) Dönemi	40
Dört Halife Dönemi	41
İslamiyet'in Getirdiği Değişimler	42
Emeviler	42
Abbâsiler	42
Türklerin İslamiyet'e Geçişi	43
Karahanlılar	44
Gazneliler	44
Büyük Selçuklu Devleti	45
Anadolu'nun Türk Yurdu Olması	47
Malazgirt Meydan Muharebesi	48
Anadolu'da Kurulan İlk Türk Beylikleri	49
Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti	52
Haçlı Seferleri	53
Miryokefalon Savaşı	54
Yassıçemen Savaşı	54
Kösedağ Savaşı	54
Türkiye Selçuklu Devleti'nde Ticaret	55
Külliye	56
Tarihî Ticaret Yolları	58
2. Ünite Sözlüğü	60
2. Ünite Etkinlikleri	63
2. Ünite Değerlendirme Testi	65
2. Ünite Yazılı Sınava Hazırlık Soruları	67

İÇİNDEKİLER

3. ÜNİTE: YERYÜZÜNDE YAŞAM

Dünyanın Neresindeyiz?:

Ekvator.....	71
Paraleller.....	72
Meridyenler.....	73
Coğrafi Koordinat Sistemi.....	74
Coğrafi Konum.....	76
Türkiye'nin Coğrafi Konumu.....	77
Kıtalar ve Okyanuslar.....	78

Ülkemizin Coğrafi Güzellikleri:

Türkiye'nin Yer Şekilleri.....	80
Türkiye'nin İklimini Etkileyen Unsurlar.....	81
Türkiye'nin İklimi.....	84
Türkiye'nin Bitki Örtüsü.....	86

Ülkemizin Beşerî Zenginlikleri:

Türkiye'nin Nüfus Dağılımı.....	88
Türkiye Tarım Haritası.....	89
Türkiye Hayvancılık Haritası.....	89
Türkiye'nin Yer Altı Kaynakları.....	90
Türkiye'nin Sanayi Faaliyetleri.....	91
Türkiye'nin Yer Üstü Su Kaynakları.....	92
Türkiye'nin Turizm Faaliyetleri.....	93

Farklı İklim ve Yaşam Tipleri:

Dünya İklim Haritası.....	94
Akdeniz İklimi.....	95
Kutup İklimi.....	96
Muson İklimi.....	97
Ekvatorial İklim.....	98

3. Ünite Sözlüğü.....	100
3. Ünite Etkinlikleri.....	103
3. Ünite Değerlendirme Testi	105
3. Ünite Yazılı Sınava Hazırlık Soruları	107

4. ÜNİTE: BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM

Sosyal Bilimler ve Toplum.....	111
Atatürk ve Sosyal Bilimler.....	113
Türkiye'de Bilim ve Teknolojinin Gelişimine Yönelik Çalışmalar.....	113
Hayalimizdeki Gelecek.....	117
Bilimsel Araştırma Yapıyorum.....	118
Emeğe Saygı Duyuyorum.....	121
4. Ünite Sözlüğü.....	122
4. Ünite Etkinlikleri.....	125

4. Ünite Değerlendirme Testi	127
4. Ünite Yazılı Sınava Hazırlık Soruları	129

5. ÜNİTE: ÜRETİYORUM, TÜKETİYORUM, BİLİNÇLİYİM

Ülkemizin Kaynakları ve Ekonomik Faaliyetleri:

Doğal Kaynaklarımız.....	133
Topraklarımız ve Tarım.....	134
Ülkemizde Hayvancılık.....	136
Ormanlarımız.....	137
Su Kaynaklarımız.....	138
Madenlerimiz.....	139
İnsanlarımız.....	140

Kaynaklarımızı Doğru Kullanıyorum:

Kaynaklarımızı Doğru Kullanıyorum.....	142
Yenilenemeyen (Tükenebilen) Enerji Kaynakları.....	144
Yenilenebilir (Tükenemeyen) Enerji Kaynakları.....	145

Yatırım ve Pazarlama.....	146
Vergimi Ödüyorum.....	148
Nitelikli İnsan Gücü ve Gelişen Ekonomi.....	150
Mesleğimi Bilinçli Bir Şekilde Seçiyorum.....	152
5. Ünite Sözlüğü.....	154
5. Ünite Etkinlikleri.....	157
5. Ünite Değerlendirme Testi	159
5. Ünite Yazılı Sınava Hazırlık Soruları	161

6. ÜNİTE: YÖNETİME KATILIYORUM

Geçmişten Günümüze Yönetim Biçimleri:.....	165
Demokrasinin Temel İlkeleri.....	166

Demokratik Devlet ve Organları:

Yasama Yetkisi.....	167
Yürütme Yetkisi.....	168
Yargı Yetkisi.....	169

Karar Alma Sürecinde Ben De Varım.....	170
Demokrasi Her Yerde.....	171
15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü.....	172
Haklarımız ve Sorumluluklarımız Güvencede.....	173
Dünden Bugüne Türk Kadını.....	174
6. Ünite Sözlüğü.....	178
6. Ünite Etkinlikleri.....	181
6. Ünite Değerlendirme Testi	183
6. Ünite Yazılı Sınava Hazırlık Soruları	185

İÇİNDEKİLER

7. ÜNİTE: KÜRESEL BAĞLANTILAR

Millî Dış Politikamız	189
Ticari İlişkilerimiz:	
Ticari İlişkilerimiz	191
İhracat - Dış Satım	192
İthalat - Dış Alım	193
Lider Türkiye	195
Popüler Kültür	197
7. Ünite Sözlüğü	198
7. Ünite Etkinlikleri	201
7. Ünite Değerlendirme Testi	203
7. Ünite Yazılı Sınava Hazırlık Soruları	205
Cevap Anahtarı	207

KİTABIMIZDA NELER VAR?

Sorunlarımı Çözüm Buluyorum ünite 1

Bize tanınan haklar hem **ülke** hem de **uluslararası hukuk** koruma altına alınmıştır. Bize tanınan hak ve özgürlükleri kullanma hakkımız olduğu gibi vatandaş olarak kanunlara ve kurallara uyma sorumluluğumuz da vardır.

Hak
Bir kişinin isteyebileceği, kullanabileceği, toplumca ve kanunlarca tanınan yetkidir.
• Yaşama hakkı
• Dilekçe hakkı
• Oy kullanma hakkı

Özgürlük
Kişinin hiçbir kısıtlama ve zorlamaya bağlı olmadan düşünmesi veya davranmasıdır.
• Seyahat özgürlüğü
• Yerleşme özgürlüğü
• Düşünce özgürlüğü

Sorumluluk
Kişinin kendi davranışlarını ve yetki alanına giren bir olayın sonuçlarını üstlenmesidir.
• Kanunlara uyma
• Ödevleri yapma
• Çevreyi temiz tutma

Örnek
Seyahat etme hakkı anayasa tarafından bize verilmiştir.

Örnek
İstedüğümüz yere seyahat etme özgürlüğümüz vardır.

Örnek
Seyahat ederken trafik kurallarına uyma sorumluluğumuz vardır.

Yapduğumuz sorunlar karşısında hakkımızı aramak için başvurabileceğimiz bazı kurumlar:
• CİMER
• Valilik
• Kaymakamlık
• Belediye
• Muhtarlık
• Tüketici Hakları Derneği
• Tüketici Hakları Mahkemesi
• Tüketici Hakları Hakem Heyeti

Hakkız bir şekilde hakkımızın kısıtlandığı veya önlenildiği bir durumda karşılaştığımız zaman ilgili kurumlara;
• Dilekçe ile başvuruya yaparak
• Bilgi edinme hakkımızı kullanarak
• Telefon şikâyet hattı numaralarını arayarak
• Genel ağı sayfa larında yer alan istek ve şikâyet formlarını doldurarak başvuruda bulunabilir ve hakkımızı arayabiliriz.

Notlar ve Düşünceler

16 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DEFTERİM **CARI** Sosyal Bilgileri ÇÖZ Sorucuları!

- Konudaki kazanıma ait konu özetinin olduğu "Konu Anlatımı" bölümü.
- Konudaki püf noktaların vurgulandığı "Aklınızda Bulunsun" bölümü.
- Konuya ait öğrencinin kendi notlarını yazabileceği "Notlar ve Düşünceler" bölümü.

Değişen Rollerim ünite 1

ŞİMDİ SIRA SENDE

Yıldız ailesinin bireylerini gösteren fotoğrafa bakarak her birinin aile içinde hangi rolere sahip olduklarını kutucuklara yazınız.

Bireyler sosyal gruplar içinde farklı ve benzer roller üstlenirler.

Doğru Yanlış 1

Roller kişilere haklar sunabileceği gibi sorumluluklar da yükleyebilir.

Doğru Yanlış 2

Bireyler doğduğu andan vefat edeceği zamana kadar hep aynı rolleri üstlenirler.

Doğru Yanlış 3

Aynı sosyal ortamda bulunan kişilerin rolleri her zaman aynıdır.

Doğru Yanlış 4

Dahil olduğumuz gruplar değiştiğinde rollerimiz de değişebilir.

Doğru Yanlış 5

Notlar ve Düşünceler

Sosyal Bilgileri ÇÖZ Sorucuları! **CARI** 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DEFTERİM

Konuyu pekiştirip değerlendirme sağlayan "Şimdi Sıra Sende" bölümü.

1. ÜNİTE Kavramlar Sözlüğü

• **Adet:** Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı, görenek.
• **Benlik:** Bir kimsenin öz varlığı, kişiliği, onu kendisi yapan şey, şahsiyet.
• **Birey:** Toplumlara oluşturan ve dâhil olan, iradeyle ilgili nitelikleri toplum içinde belirlenen insanın her bir, fert.
• **Birleşmiş Milletler:** Dünya barışına ve uluslararası iş birliğine katkı sağlamak için özgür istemleriyle bir araya gelmiş olan ülkelerin 24 Ekim 1945 tarihinde kurdukları örgüt.
• **CİMER:** Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi. İstek, şikâyet ve önerilerin genel ağ üzerinden iletilbildiği resmi kuruluş.
• **Cinsiyet ayrımcılığı:** Genellikle eğitim veya iş yaşamında bireye erkek veya kadın olduğu için farklı tutum ve davranışlar içinde olma.
• **Dayanışma:** Bir topluluğu oluşturanların duyuğu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması.
• **Dilekçe:** Bir dileği bildirmek için resmi makamlara sunulan, imzalı ve adresli, pullu veya puluz yazı.
• **Empati:** Kendini duyuğu ve düşünceye bir başkasının yerine koyabilme.
• **Etkin vatandaş:** Haklarını ve sorumluluklarını bilen, bunlara göre hareket eden kişi.
• **Etnik:** Bir ırka bağlı, soyla ilgili olan. Köken bakımından farklı olma durumu.
• **Çözümlü:** Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıplar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar.
• **Görenek:** Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı, adet.
• **Grup:** Görüşleri, çıkarları bir olan kimseler bütünü, ekip.
• **Hak:** Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç.
• **İrk:** Kalmış olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu.
• **İrk ayrımcılığı:** Bireylerin, toplumsal kümelerin veya toplumların ırk özelliklerinden dolayı eğitim işlevleri karşısında bırakılmaları, ayrı tutulmaları, dışlanmaları, sınırlandırılmaları veya üstün tutulmaları.
• **İste:** Yedirdir içirme, besleme.
• **İncece:** Kırsal topluluklarda köyün zorunu ve isteğe bağlı işlerinin köylülerce işçi partlarla emek birliğiyle gerçekleştirilmesi.
• **İş birliği:** Bir işin çeşitli kişilerce yapılması.
• **İş bölümü:** Bir toplumsal üretim düzeni içindeki değişik görev ve hizmetlerin, toplumun üyeleri, kümeleri arasında karşılıklı bağımlılık ilişkileri içinde bölünmesi.
• **Kalıp yargı:** Bir topluluğun bütün üyelerine ait olduğu düşünülen, bilimsel temeli olmayan abartılı ön yargılı düşünce.
• **Kimlik:** Toplumsal bir varlık olarak insanın nasibi bir kimse olduğunu gösteren belirli, nitelik ve özelliklerin bütünü.
• **Kültür:** Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü.

Her ünitenin sonunda üniteye ait konularla ilgili kavramları belirten "Ünite Kavramlar Sözlüğü" bölümü.

Etkinlikler ünite 1

Eşleştirme

Aşağıda bazı kavramlar ve bu kavramların tanımları verilmiştir. Kutucuklarda yazan bilgilere bakarak bu tanımların öncelikle hangi kavram ile ilgili olduğunu doğru bir şekilde eşleştiriniz.

Toplumsal dayanışma	• Bir işte bir kimsenin üstüne düşen görevdir.
Rol	• Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargıdır.
Sosyal rol	• Toplumun kurum ve kuruluşlarıyla ortak değerlerde birleşmesi ve birlikte hareket etmesidir.
Hak	• Bir kişinin isteyebileceği, kullanabileceği, toplumca ve kanunlarca tanınan yetkidir.
Ön yargı	• Aile ve toplum içinde bir kimsenin üstlendiği görevdir.

Ben Kimim? Ben Hangim?

• Kişinin kendisini ilgilendiren bir konuda bilgi alma hakkının adıdır.

• Vatandaşların şikâyetleri hakkında yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkıdır.

• Kişinin kendi davranışlarının sonuçlarını üstlenmesidir.

• Temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümüne verilen adım.

• Bir topluluğu oluşturanların ortak çıkarlarında birbirlerine karşılıklı bağlanmasını.

Doğru-Yanlış

• Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın önemli rolü vardır.

• Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara karşı ön yargılı olmamalıdır.

• Kişilerin rolleri, içinde buldukları sosyal ortama ve zamana bağlı olarak değişmektedir.

• Sosyal, kültürel ve tarihi bağlara sahip çıktığımızda toplumsal birlik ve beraberliğimiz güçlenir.

• Toplumsal birlikteliğin sağlanabilmesi için din ve mezhep ayrımı arttırılmamalıdır.

Sosyal Bilgileri ÇÖZ Sorucuları! **CARI** 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DEFTERİM

Her ünitenin sonunda üniteye ait konuları pekiştirmek için "Etkinlikler", "Ünite Değerlendirme Testi", "Yazılı Sınava Hazırlık Soruları" bölümü.

KAZANIM KONTROL LİSTEM

	KAZANIM KODU	KAZANIM	SAYFA		
1. ÜNİTE BİZ VE DEĞERLERİMİZ	SB.6.1.1	Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.	9-11 Arası		
	SB.6.1.2	Sosyal, kültürel ve tarihi bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.	12		
	SB.6.1.3	Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.	13		
	SB.6.1.4	Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.	14-15 Arası		
	SB.6.1.5	Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	16-17 Arası		
2. ÜNİTE TARİHE YOLCULUK	SB.6.2.1	Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	29-39 Arası		
	SB.6.2.2	İslamiyet'in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.	40-42 Arası		
	SB.6.2.3	Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.	43-46 Arası		
	SB.6.2.4	Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.	47-57 Arası		
	SB.6.2.5	Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.	58-59 Arası		
3. ÜNİTE YERYÜZÜNDE YAŞAM	SB.6.3.1	Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	71-79 Arası		
	SB.6.3.2	Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.	80-87 Arası		
	SB.6.3.3	Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.	88-93 Arası		
	SB.6.3.4	Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	94-99 Arası		
4. ÜNİTE BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	SB.6.4.1	Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.	111-116 Arası		
	SB.6.4.2	Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirleri ileri sürer.	117		
	SB.6.4.3	Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.	118-120 Arası		
	SB.6.4.4	Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.	121		
5. ÜNİTE ÜRETİYORUM, TÜKETİYORUM, BİLİNÇLİYİM	SB.6.5.1	Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.	133-141 Arası		
	SB.6.5.2	Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.	142-145 Arası		
	SB.6.5.3	Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.	146-147 Arası		
	SB.6.5.4	Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.	148-149 Arası		
	SB.6.5.5	Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.	150-151 Arası		
	SB.6.5.6	İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.	152-153 Arası		
6. ÜNİTE YÖNETİME KATILYORUM	SB.6.6.1	Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.	165-166 Arası		
	SB.6.6.2	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.	167-169 Arası		
	SB.6.6.3	Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.	170		
	SB.6.6.4	Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.	171-172 Arası		
	SB.6.6.5	Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.	173		
	SB.6.6.6	Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.	174-177 Arası		
7. ÜNİTE KÜRESEL BAĞLANTILAR	SB.6.7.1	Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.	189-190 Arası		
	SB.6.7.2	Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder.	191-194 Arası		
	SB.6.7.3	Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.	195-196 Arası		
	SB.6.7.4	Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular.	197		

ünite

1

BİZ VE DEĞERLERİMİZ

1. ÜNİTE KAZANIMLARI

- Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.
- Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.
- Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.
- Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.
- Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.

Notlarım...

Rol: Bir işte bir kimsenin üstüne düşen göreve denir.

Sosyal rol: Aile ve toplum içinde bir kimsenin üstlendiği görevlerdir.

1

Her birey doğduğu andan itibaren toplum içinde belli bir role sahip olmaktadır.

2

Bu roller ailede, okulda, arkadaş ortamında kısacası sosyal ortamda kişilere çeşitli hak ve sorumluluklar yüklemektedir.

3

Bireyler aynı anda ya da farklı zamanlarda rollerine uygun haklarını kullanabilir. Ayrıca sorumluluklarını yerine getirmelidir.

4

Toplum içinde bir kişi aynı anda farklı rollere sahip olabilir.

Notlar ve Düşünceler

Grid area for notes and thoughts.

Rol, bir işte bir kimsenin üzerine düşen görev olarak tanımlanabilir.

İnsanların üyesi olduğu **gruplarda ya da kurumlarda** belirli rolleri vardır.

Örneğin, aile içinde çocuk, okulda öğrenci, spor takımında oyuncu rolünü üstlenebiliriz. **Kısacası rollerimiz, içinde bulunduğumuz gruba veya kuruma göre değişebilir veya çeşitlilik gösterebilir.**

Rollerimizin bir kısmı doğuştan sahip olduğumuz rollerdir. Örneğin, evlat ya da kardeş olmak. Bu roller biyolojik özelliklerimizden kaynaklanan, herhangi bir ilgi ve yeteneği gerektirmeyen rollerdir. Bunları seçme imkânımız yoktur.

Bazı rollerimize ise isteyerek, çalışarak, başarı göstererek sonradan sahip oluruz. Sınıf başkanı olmak, takım kaptanı olmak, solist olmak gibi.

Bazen bireyler tek bir grup içinde farklı roller de üstlenebilirler.

!!! ÖRNEK !!!

12 yaşındaki Ayşegül; aile içinde evlat, kardeş, abla ve torun gibi roller üstlenebilir.

Yüksek Ailesinin Oğlu Göktuğ'un Zaman İçindeki Sosyal Rollerini

1 Yaşında

Ailenin en küçük üyesi benim. Aile içinde bana evlat, torun, kardeş, kuzen gibi roller verilmiş. En çok ablam ve ağabeyimle oynamayı seviyorum.

12 Yaşında

6. sınıfa gidiyorum. Şu an hem sınıf başkanım hem de okul futbol takımının kaptanıyım. Ayrıca resim kursunda kurs öğrencisiyim.

17 Yaşında

17 yaşındayım. Sınavlara hazırlanarak üniversiteyi kazanmayı çok istiyorum. Lisedeki arkadaşlarımla kurduğumuz müzik grubunda gitaristim.

22 Yaşında

Üniversiteden bu yıl müzik öğretmeni olarak mezun oldum. Şimdiki hedefim bir okulda müzik öğretmeni olarak göreve başlamak.

40 Yaşında

Bir devlet okulunda okul müdürlüğü yapıyorum. Akşamları eve gittiğimde eşim ve çocuklarım Hakan ve Hilal ile vakit geçirmeyi çok seviyorum.

70 Yaşında

Öğretmen olarak emekli olduktan sonra en çok torunlarımla oyun oynamayı, bahçemdeki çiçekler ve kümesteki hayvanlarla ilgilenmeyi seviyorum.

Kişilerin rolleri doğdukları andan başlayarak yaşamları boyunca içinde buldukları sosyal ortama ve zamana bağlı olarak sürekli değişebilmektedir.

Bazı roller hayatımız boyunca bizimle iken bazıları ise durumdan duruma, zamandan zamana değişebilir.

Örneğin, öğrenci olma rolü genellikle gittiğimiz okullarda ve kurslarda bize verilen rol iken, evlat olma yaşamımızın önemli bir bölümünde bize verilen bir roldür.

Görevlerimiz ya da toplumun bizden beklediği davranışlar olarak ifade edebileceğimiz roller çok çeşitli olabilir. Rollerimizin çeşitli olduğunu gün içerisinde bile yaşayabiliriz. Örneğin, Göktuğ Bey gün boyu okul müdürlüğü rolünü üstlendikten sonra akşam markete gittiğinde müşteri rolündedir.

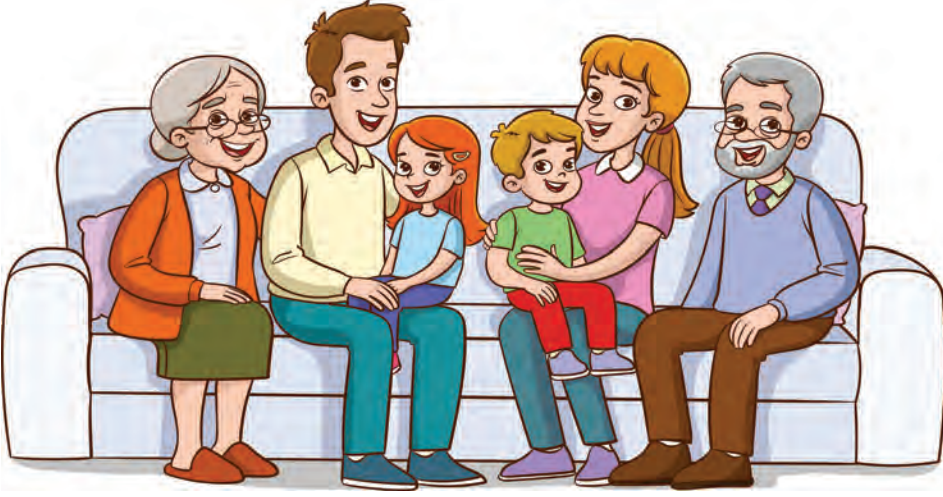
Sosyal rollerimizin zaman içinde değişmesi nedeniyle bu rollerin gereği olarak sorumluluklarımız da zaman içinde değişmektedir.

Notlar ve Düşünceler

Değişen Rollerim

ŞİMDİ SIRA SENDE

Yıldız ailesinin bireylerini gösteren fotoğrafa bakarak her birinin aile içinde hangi rollere sahip olduklarını kutucuklara yazınız.

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

▶ .....

Notlar ve Düşünceler

Bireyler sosyal gruplar içinde farklı ve benzer roller üstlenebilirler.

 Doğru

 Yanlış

1

Roller kişilere haklar sunabileceği gibi sorumluluklar da yükleyebilir.

 Doğru

 Yanlış

2

Bireyler doğduğu andan vefat edecekleri zamana kadar hep aynı rolleri üstlenirler.

 Doğru

 Yanlış

3

Aynı sosyal ortamda bulunan kişilerin rolleri her zaman aynıdır.

 Doğru

 Yanlış

4

Dahil olduğumuz gruplar değiştiğinde rollerimiz de değişebilir.

 Doğru

 Yanlış

5

Kültürümüzle Yaşıyor ve Gelişiyoruz

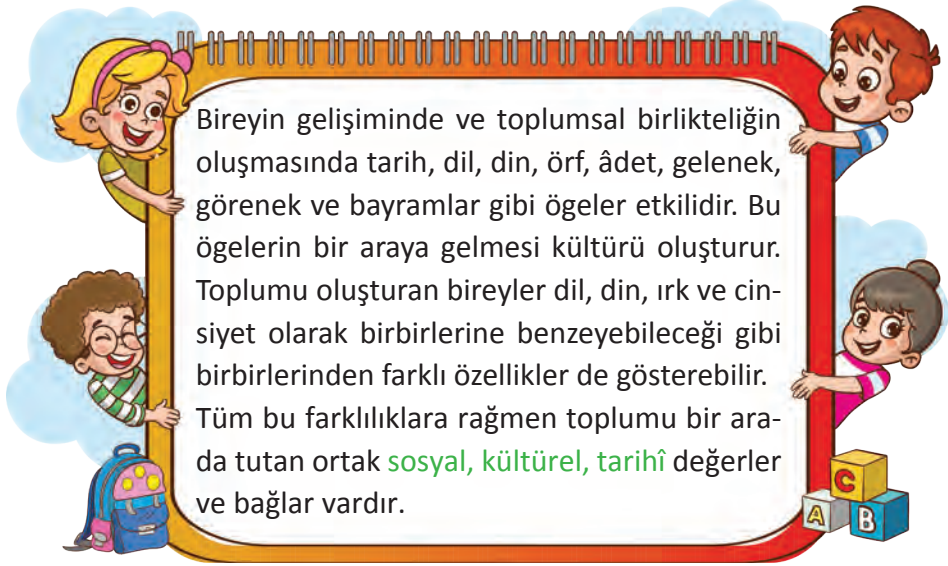
Bir toplumun tarihsel süreçte ürettiği, kuşaktan kuşağa aktardığı maddi ve manevi özelliklerin tümüne **kültür** denir.

Kuşaktan kuşağa aktarılan ve bir toplumu diğer toplumlardan ayıran hayat tarzı o toplumun millî kültürüdür. Millî kültür aynı zamanda millî kimliği oluşturur. Kültür, millî birlik ve beraberliğe katkı sağlar. **Dil, din, tarih millî kültürün unsurlarındandır.**

Dil, din, tarih gibi kültürü oluşturan sosyal, kültürel ve tarihî bağlar **toplumsal birlikteliğin oluşmasında ve devamının sağlanmasında** oldukça önemli bir yere sahiptir.

Sosyal, kültürel ve tarihî bağlara sahip çıktığımızda;

- Toplumda birlik ve beraberlik güçlenir.
- Toplumsal hoşgörü, anlayış ve dayanışma artar.
- İçeriden ve dışarıdan gelecek tehditlere karşı güçlü bir ülke oluruz.

Bireyin gelişiminde ve toplumsal birlikteliğin oluşmasında tarih, dil, din, örf, âdet, gelenek, görenek ve bayramlar gibi öğeler etkilidir. Bu öğelerin bir araya gelmesi kültürü oluşturur. Toplumu oluşturan bireyler dil, din, ırk ve cinsiyet olarak birbirlerine benzeyebileceği gibi birbirlerinden farklı özellikler de gösterebilir. Tüm bu farklılıklara rağmen toplumu bir arada tutan ortak **sosyal, kültürel, tarihî** değerler ve bağlar vardır.

Bazı Sosyal, Kültürel ve Tarihî Bağlarımız

Dinimiz

Dilimiz

Tarihimiz

Geleneklerimiz

Göreneklerimiz

Mimari eserlerimiz

Din: İslam dini kültürümüz üzerinde oldukça etkilidir. İnançımız bütün yaşantımızı etkilemiş, davranış ve sözlerimize yansımıştır.

Dil: Duygu ve düşünceler dil sayesinde başka kişilere aktarılır. Dil, millî birlik ve beraberliği sağlamada önemli bir araç olduğu kadar geçmişten günümüze bir kültür taşıyıcısıdır. Bir milletin dili bozulursa kültürü de olumsuz etkilenir.

Tarih: Bir milletin ortak hafızasıdır. Tarih, insanlara yaşadığı toplumun geçmişini öğretip millî bir kimlik kazanmalarını sağlar.

Gelenek ve Görenekler: Nesilden nesile aktarılan gelenek ve göreneklerimiz bizi bir araya getirerek ortak duygularda buluşmamızı sağlar. Büyüklere saygı, hastaları ziyaret etmek bunlara örnek gösterilebilir.

Mimari: Bir şehirdeki konutlar, kullanılan malzemeler o yerin kültürü hakkında bilgi verir. Cami, medrese (okul), şifahane (hastane), imarethane (aşevi) ve çeşmeler kültürümüze ait önemli mimari eserlerdir.

Notlar ve Düşünceler

Farklılıklara Saygı Duyuyorum

■ Ön Yargı

Bir kimse veya bir şeye ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntüleri dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı, peşin yargı, peşin hüküm, peşin fikre **ön yargı** denir.

Bir grubun bütün üyelerine yönelik abartılan, genelleştirilen olumlu veya olumsuz düşünce ve değerlendirmelere ise **kalıp yargı** denir.

- İnsanlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadan ve gerekli araştırmayı yapmadan kişi ve durumlarla ilgili kesin kararlar verilmemelidir.
- Aynı toplumda huzurlu ve mutlu yaşamak için bireysel farklılıklara saygılı olmalı, ön yargılarımızı sorgulamalı ve ön yargılı olmamalıyız.
- Toplumsal birlikteliğin devamı için ön yargıları ortadan kaldırmalı ve farklılıklara her zaman saygı göstermeliyiz.
- Bazı kalıp yargı ve ön yargılar toplumun uyum içinde yaşamasına engel olabilmektedir.

Toplumsal Birlikteliği Azaltan Bazı Ön Yargı ve Kalıp Yargılar

✓ Din ve mezhep ayrımı

✓ Cinsiyet ayrımı

✓ İrk ve millet ayrımı

✓ Fiziksel ayrımlar

✓ Dil ayrımı

✓ Sosyal sınıf ayrımı

Notlar ve Düşünceler

Bir toplumda farklı dil, ırk, inanç, kültürel, sosyoekonomik ve fiziki özelliklere sahip kişiler bir arada yaşayabilmektedir.

Toplumda bireylerin huzurlu, güvenli, birlik ve beraberlik içinde bir arada yaşayabilmesi için insanların birbirlerinin farklılıklarına ön yargı ile yaklaşmaması oldukça önemlidir.

Kalıp yargı ve ön yargılara verilebilecek bazı örnekler;

- Bazı ülkelerde siyah tenli insanlara yapılan ırkçı ve ayrımcılıkçı yaklaşımlar
- Bazı devletlerin ülkelerinde yaşayan Müslümanlara yönelik ayrımcılıkçı yaklaşımları
- Özel gereksinimli bireylerin işe alınmasında yaşanan yaklaşımlar
- Toplum içinde maddi gücü düşük olan kişilere yönelik yapılan olumsuz tavır ve tutumlar

Yardımlaşma ve Dayanışma

Bir ülkede birlik ve beraberliğin sağlanmasında farklılıklara saygı gösterilmesi kadar **yardımlaşma ve dayanışmanın** da önemi oldukça büyüktür.

Toplumsal birlikteliği sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı desteklemek için illerde valiliklere, ilçelerde kaymakamlıklara bağlı olarak “**Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları**” kurulmuştur.

Toplumun ihtiyacı olan hizmetlerin sadece devlet tarafından karşılanması beklenmemelidir. Özel kurumlar ile vatandaşların öncülüğü ve destekleriyle kurulan sivil toplum kuruluşları da toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayacak, özendirerek çalışmalar yapmaktadır.

Türk milletinin en belirgin özelliklerinden biri de yardımlaşma ve dayanışmaya verdiği önemdir. Bu dayanışmayı sadece bayramlarda ve özel günlerde değil kişilerin, toplumun ihtiyacı olduğu her dönemde yerine getirmesi bunun en güzel örneğidir.

Dayanışma, bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması demektir.

Toplumsal dayanışma ise toplumun kurum ve kuruluşlarıyla ortak değerlerde birleşmesi ve birlikte hareket etmesidir.

Dayanışma için devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları çeşitli faaliyetler düzenlerler.

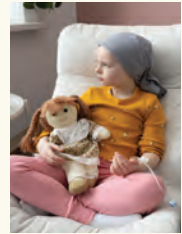
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Destekleyen Bazı Kurum ve Kuruluşlar

AKUT

Arama Kurtarma Derneği, afetlerde arama ve kurtarma çalışmaları yapan bir Türk sivil toplum kuruluşudur.

LÖSEV

Lösemili ve kanser hastası çocuk ve yetişkinlere çeşitli yardımlarda bulunan bir sivil toplum kuruluşudur.

TÜRK KIZILAY

Afetler başta olmak üzere ihtiyaç sahiplerine yardımlar yapan ve kan ihtiyacını karşılayan kuruluştur.

DARÜŞŞAFKA

“Şefkat yuvası” demektir. Öksüz, yetim, maddi durumu yetersiz başarılı öğrencilere yatılı öğrenim sağlar.

MEHMETÇİK VAKFI

Şehit askerlerimizin yakınları, gazi ve engelli askerlerimize ve çocuklarına destek olmak amacıyla kurulmuştur.

DARÜLACEZE

Dil, din, ırk, cinsiyet ve mezhep farkı gözetmeksizin muhtaç insanlara hizmet veren bir hayır kurumudur.

Notlar ve Düşünceler

Yardımlaşma ve Dayanışma

ŞİMDİ SIRA SENDE

Aşağıda verilen durumların toplumsal yardımlaşma açısından nasıl bir etkiye sahip olduğunu işaretleyiniz.

- 1 Maddi durumu yetersiz olan öğrencilere burs verilmesi
- 2 Özel gereksinimli vatandaşlar için yapılan rampalara araç park edilmesi
- 3 Toplum içindeki insanların zengin ve fakir olarak sınıflandırılması
- 4 Doğa kaynaklı afetlerde ilk yardım ve kurtarma çalışmalarının yapılması
- 5 Türk Kızılayın düzenlediği kan bağışi kampanyasının desteklenmesi
- 6 Yabancı uyruklu kimselerin daha düşük ücretlerle çalıştırılması
- 7 Belediyelerin yoksul ve kimsesiz vatandaşlar için aşevi açması
- 8 Sokaklarda dilenen çocukların öğretimden yoksun bırakılması

Notlar ve Düşünceler

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma görevi sadece kamu kurumlarına aittir.

Doğru Yanlış 1

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma toplumsal birlikteliği zedeleyici bir durumdur.

Doğru Yanlış 2

Toplumsal yardımlaşma insanların bir arada yaşamak istediklerinin en güzel örneğidir.

Doğru Yanlış 3

Sivil toplum kuruluşları yaptıkları çalışmalarla toplumsal dayanışmanın oluşmasına katkı sağlarlar.

Doğru Yanlış 4

Toplumsal birlikteliğin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde yardımlaşma ve dayanışma önemli bir yere sahiptir.

Doğru Yanlış 5

Sorunlarımı Çözüm Buluyorum

Bize tanınan haklar hem **ulusal** hem de **uluslararası belgelerle** koruma altına alınmıştır. Bize tanınan hak ve özgürlükleri kullanma hakkımız olduğu gibi vatandaş olarak kanunlara ve kurallara uyma sorumluluğumuz da vardır.

Hak

Bir kişinin isteyebileceği, kullanabileceği, toplumca ve kanunlarca tanınan yetkidir.

- Yaşama hakkı
- Dilekçe hakkı
- Oy kullanma hakkı

Özgürlük

Kişinin hiçbir kısıtlama ve zorlamaya bağlı olmadan düşünmesi veya davranmasıdır.

- Seyahat özgürlüğü
- Yerleşme özgürlüğü
- Düşünce özgürlüğü

Sorumluluk

Kişinin kendi davranışlarını ve yetki alanına giren bir olayın sonuçlarını üstlenmesidir.

- Kanunlara uyma
- Ödevleri yapma
- Çevreyi temiz tutma

Örnek

Seyahat etme hakkı anayasa tarafından bize verilmiştir.

Örnek

İstediğimiz yere seyahat etme özgürlüğümüz vardır.

Örnek

Seyahat ederken trafik kurallarına uyma sorumluluğumuz vardır.

Yaşadığımız sorunlar karşısında hakkımızı aramak için başvurabileceğimiz bazı kurumlar:

- CİMER
- Valilik
- Kaymakamlık
- Belediye
- Muhtarlık
- Tüketici Hakları Derneği
- Tüketici Hakları Mahkemesi
- Tüketici Hakları Hakem Heyeti

- İnsanlar doğdukları andan itibaren tüm yaşamları boyunca kanunlar veya toplum tarafından verilen çeşitli hak, sorumluluk ve özgürlüklere sahip olurlar.
- Günlük yaşantımızda bize yapılan haksızlıkları önlemek, yanlışlıkları düzeltmek ve karşımıza çıkan sorunları çözmek için hak ve sorumluluklarımızı bilmeliyiz.
- Haklarını ve sorumluluklarını bilen, bunları koruyan ve uygulayan kişiler toplum içinde daha mutlu ve huzurlu yaşarlar.
- Haklarımızı kanunlar çerçevesinde kurum veya kuruluşlara dilekçe ile başvurarak veya bilgi edinme yolunu kullanarak arayabiliriz.

Haksız bir şekilde hakkımızın kısıtlandığı veya önlendiği bir durumla karşılaştığımız zaman ilgili kurumlara;

- Dilekçe ile başvuru yaparak
- Bilgi edinme hakkımızı kullanarak
- Telefon şikâyet hattı numaralarını arayarak
- Genel ağ sayfalarında yer alan istek ve şikâyet formlarını doldurarak başvuruda bulunabilir ve hakkımızı arayabiliriz.

Notlar ve Düşünceler

Sorunlarımın Çözüm Buluyorum

ünite

1

ŞİMDİ SIRA SENDE

Aşağıdaki sorunlara bulunan çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlük kurallarına uygunluğunu değerlendirerek numaralarını ilgili yerlere yazınız.

1

Evinin bulunduğu sokakta çöp tenekesi olmadığı için Ahmet Bey'in çöp tenekesi için belediyeye dilekçe ile başvurması

2

Yeni aldığı bilgisayarın çalışmadığını gören Mustafa Bey'in bilgisayarı hurdacıya satması

3

Komşusunun engelli oğluna şiddet uyguladığını gören Ceren'in ALO 183 Sosyal Destek Hattı'nı arayarak durumu bildirmesi

4

Otobüse yaşlı bir teyzenin bindiğini gören Ayşe'nin koltuğundan kalkarak yerini yaşlı teyzeye vermesi

5

İşe geldiğinde işten çıkarıldığını öğrenen Fatma Hanım'ın çalıştığı kurumun eşyalarına zarar vermesi

6

Şarkıcı Murat Sesigüzel'in kendi şarkısını izinsiz olarak yayınlayan sosyal medya şirketine telif davası açması

7

6. sınıf öğrencisi Eda'nın, babası tarafından eğitim-öğretimden yoksun bırakılması üzerine durumu kaymakamlığa bildirmesi

8

Yeni atandığı yerde kiraların pahalı olduğunu gören bir ailenin yerleşme özgürlüğünü kullanarak sit alanına ev inşa etmesi

Uygun

Uygun Değil

Notlar ve Düşünceler

Kişinin başkalarının haklarını ihlal etmeden düşüncelerine göre karar vererek haklarını kullanma özgürlüğü vardır.

Doğru

Yanlış

1

Toplumda hakkımızı ararken başvurulabilecek en doğru yol fiziki kuvvete başvurmaktır.

Doğru

Yanlış

2

Toplum içerisinde yaşadığımız sorunları çözmeye çalışırken hak, özgürlük ve sorumluluklarımızın bilincinde olmalıyız.

Doğru

Yanlış

3

Hakkımızın çiğnendiği bir durumla karşılaştığımızda soruna hak, özgürlük ve sorumluluk temelinde çözüm bulmalıyız.

Doğru

Yanlış

4

Toplumsal yaşamda herhangi bir sorunla karşılaştığımız zaman bu sorunu görmezden gelebiliriz.

Doğru

Yanlış

5

1. ÜNİTE Kavramlar Sözlüğü

- ▶ **Âdet:** Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı, görenek.
- ▶ **Benlik:** Bir kimsenin öz varlığı, kişiliği, onu kendisi yapan şey, şahsiyet.
- ▶ **Birey:** Topluları oluşturan ve düşünsel, duygusal, iradeyle ilgili nitelikleri toplum içinde belirlenen insanların her biri, fert.
- ▶ **Birleşmiş Milletler:** Dünya barışına ve uluslararası iş birliğine katkı sağlamak için özgür istemleriyle bir araya gelmiş olan ülkelerin 24 Ekim 1945 tarihinde kurdukları örgüt.
- ▶ **CİMER:** Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi. İstek, şikâyet ve önerilerin genel ağ üzerinden iletilebildiği resmî kuruluş.
- ▶ **Cinsiyet ayrımcılığı:** Genellikle eğitim veya iş yaşamında bireye erkek veya kadın olduğu için farklı tutum ve davranışlar içinde olma.
- ▶ **Dayanışma:** Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması.
- ▶ **Dilekçe:** Bir dileği bildirmek için resmî makamlara sunulan, imzalı ve adresli, pullu veya pulsız yazı.
- ▶ **Empati:** Kendini duygu ve düşüncede bir başkasının yerine koyabilme.
- ▶ **Etkin vatandaş:** Haklarını ve sorumluluklarını bilen, bunlara göre hareket eden kişi.
- ▶ **Etnik:** Bir ırka bağlı, soyla ilgili olan. Köken bakımından farklı olma durumu.
- ▶ **Gelenek:** Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar.
- ▶ **Görenek:** Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı, âdet.
- ▶ **Grup:** Görüşleri, çıkarları bir olan kimseler bütünü, ekip.
- ▶ **Hak:** Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç.
- ▶ **İrk:** Kalıtımsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu.
- ▶ **İrk ayrımcılığı:** Bireylerin, toplumsal kümelerin veya toplumların ırk özelliklerinden dolayı eşit olmayan işlemler karşısında bırakılmaları, ayrı tutulmaları, dışlanmaları, sınırlandırılmaları veya üstün tutulmaları.
- ▶ **İaşe:** Yedirip içirme, besleme.
- ▶ **İnce:** Kırsal topluluklarda köyün zorunlu ve isteğe bağlı işlerinin köylülerce eşit şartlarda emek birliğiyle gerçekleştirilmesi.
- ▶ **İş birliği:** Bir işin çeşitli kişilerce yapılması.
- ▶ **İş bölümü:** Bir toplumsal üretim düzeni içindeki değişik görev ve hizmetlerin, toplumun üyeleri, kümeleri arasında karşılıklı bağımlılık ilişkileri içinde bölünmesi.
- ▶ **Kalıp yargı:** Bir topluluğun bütün üyelerine ait olduğu düşünülen, bilimsel temeli olmayan abartılı ön yargılı düşünce.
- ▶ **Kimlik:** Toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü.
- ▶ **Kültür:** Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü.

1. ÜNİTE Kavramlar Sözlüğü

- ▶ **Mağdur:** Haksızlığa uğramış kimse.
- ▶ **Mezhep:** Bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her biri.
- ▶ **Millet:** Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus.
- ▶ **Millî:** Milletle ilgili, millete özgü, ulusal.
- ▶ **Millî değer:** Bir ulusun kendine özgü saydığı ve sahip olmakla övündüğü toplumsal ve kültürel öğeler.
- ▶ **Millî kültür:** Milleti millet yapan değerlerin bütünü.
- ▶ **Mülteci:** Bir başka yere ya da ülkeye sığınan kimse, sığınmacı.
- ▶ **Otizm:** Gerçeklerden kaçarak hayalî olaylara bağlılığı geliştirme ve düşünceleri, genellikle dileklerin yönetmesine bırakma durumu, içe dönüklük.
- ▶ **Ön yargı:** Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargı, peşin yargı, peşin hüküm, peşin fikir.
- ▶ **Örf:** Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek.
- ▶ **Özgürlük:** Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu.
- ▶ **Pozitif ayrımcılık:** Toplumdaki diğer kişiler ile eşit koşullarda yaşamadığı düşünülen belli gruplara çeşitli ayrıcalıklar tanıyarak onları destekleme.
- ▶ **Rol:** Bir işte bir kimse veya şeyin üstüne düşen görev.
- ▶ **Rol çatışması:** Toplumun statülere bağlı olarak beklediği veya buyurduğu iki veya daha fazla şey karşısında ferdin gösterdiği çelişik istekler, davranışlar.
- ▶ **Sivil toplum kuruluşu:** Toplumdaki çeşitli sorunları bağımsız olarak ele alıp kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma görevi yapan, öneriler sunan her türlü birlik, sivil toplum örgütü.
- ▶ **Sorumluluk:** Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi.
- ▶ **Sosyal rol:** Aile ve toplum içinde bir kimsenin üstlendiği görev.
- ▶ **Sosyal sınıf:** Bir toplumda yaşama biçimi, maddi imkân, öğrenim durumu bakımlarından birbirine benzeyen kişilerin oluşturduğu sınıf.
- ▶ **Statü:** Bir kimsenin, bir kurum veya bir toplum içindeki durumu.
- ▶ **Toplumsal dayanışma:** Toplumun kurum ve kuruluşlarıyla ortak değerlerde birleşmesi ve birlikte hareket etmesi.
- ▶ **Ulusal:** Milletle ilgili, millete özgü.
- ▶ **Uluslararası:** Çeşitli milletlerin arasında yapılan, milletlerin arasında çok yönlü ilişkilerle ilgili olan, milletlerarası.
- ▶ **Yardımlaşma:** Kendi gücümüzü ve olanaklarımızı, başkalarının iyiliği için kullanma.
- ▶ **Yardımseverlik:** İhtiyacı olanlara karşılık beklemeden maddi veya manevi destekte bulunma.

Notlarım...

Etkinlikler

A Eşleştirme

Aşağıda bazı kavramlar ve bu kavramların tanımları verilmiştir. Kutucuklarda yazan bilgilere bakarak bu tanımların öncelikle hangi kavram ile ilgili olduğunu doğru bir şekilde eşleştiriniz.

Toplumsal dayanışma 1	a Bir işte bir kimsenin üstüne düşen görevdir.
Rol 2	b Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargıdır.
Sosyal rol 3	c Toplumun kurum ve kuruluşlarıyla ortak değerlerde birleşmesi ve birlikte hareket etmesidir.
Hak 4	d Bir kişinin isteyebileceği, kullanabileceği, toplumca ve kanunlarca tanınan yetkidir.
Ön yargı 5	e Aile ve toplum içinde bir kimsenin üstlendiği görevdir.

1   **2**   **3**   **4**   **5**

B Ben Kimim? Ben Neyim?

1	Kişinin kendisini ilgilendiren bir konuda bilgi alma hakkının adıyım. .....
2	Vatandaşların şikâyetleri hakkında yetkili makamlara yazı ile başvurma hakkıyım. .....
3	Kişinin kendi davranışlarının sonuçlarını üstlenmesiyim. .....
4	Temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümüne verilen adıyım. .....
5	Bir topluluğu oluşturanların ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanmasıyım. .....

C Doğru – Yanlış

1	Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın önemi oldukça büyüktür.	.....
2	Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara karşı ön yargılı olmalıyız.	.....
3	Kişilerin rolleri, içinde buldukları sosyal ortama ve zamana bağlı olarak değişebilmektedir.	.....
4	Sosyal, kültürel ve tarihî bağlara sahip çıktığımızda toplumsal birlik ve beraberliğimiz güçlenir.	.....
5	Toplumsal birlikteliğin sağlanabilmesi için din ve mezhep ayrımı artırılmalıdır.	.....

Bulmaca

Etkinliğe 1. sorudan başlayınız. Cevapladığınız sorunun doğru cevabının sağındaki rakamlar bir sonraki çözmeye gereken soruyu belirtmektedir. Solundaki harfler ise en aşağıdaki şifre bölümündeki kutucuklara sırasıyla yazacağınız harfleri göstermektedir. Unutmayın eğer soruyu cevapladığınızda 1. soruya geri dönerseniz ya şifre bulunmuştur ya da hata yapılmıştır.

1

6. sınıfa giden bir öğrencinin üstlenebileceği rollerdendir.

S	Sınıf başkanı	7
Y	Sınıf öğretmeni	5

2

Aile içinde Derya'nın Sabri'nin eşi olması Derya açısından hangisidir?

R	Kültürdür	12
O	Sosyal rolüdür	11

3

Kültürü oluşturan sosyal ve tarihî bağlar hangisini kuvvetlendirir?

A	Toplumsal yozlaşma	8
E	Toplumsal birliktelik	6

4

Toplumu bir arada tutan kültürel bağlardan biridir.

L	Tarihimiz	8
K	Spor müsabakaları	1

5

Bazı ülkelerde siyah tenli insanlara yapılan ırkçı ve ayrılcı yaklaşım hangisine örnektir?

A	Dayanışma	2
L	Ön yargı	3

6

Toplumsal birlikteliği azaltan ön yargılara ve kalıp yargılara verilebilecek bir örnektir.

I	Sosyal adalet	9
R	Cinsiyet ayrımı	1

7

Sağlık alanında yardımlaşma ve dayanışmaya örnek verilebilecek bir kuruluştur.

O	LÖSEV	9
A	DARÜŞŞAFAKA	4

8

Engelli bireylere belediye tarafından akülü araç hediye edilmesi toplumsal dayanışmayı nasıl etkiler?

R	Olumlu	2
Ş	Olumsuz	11

9

Yaz tatilinde Didim'e gitmek için arabamız ile yolculuk etmemiz hangisine örnektir?

S	Hak	12
M	Sorumluluk	10

10

Hakkımız kısıtlandığı zaman hangisini yaparsak yasalara uygun davranmış oluruz?

L	Sorunu umursamama	3
A	Dilekçe ile başvuru yapma	4

11

Kişinin kendisini ilgilendiren bir konuda ilgili kurumdan isteyebileceği bir haktır.

L	Bilgi edinme	5
M	Dilekçe	7

12

Dilek ve şikâyetlerimiz için yetkili makamlara ve TBMM'ye yazı ile başvurma hakkımızdır.

D	Seyahat	6
Y	Dilekçe	10

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

1.

Yusuf

Adım Yusuf. 6. sınıfta öğrenim görüyorum. Antalya'da yaşıyorum. Hafta sonu annem, babam ve dedem ile birlikte uçak ile İstanbul'a gittik. Topkapı Sarayı ve Yerebatan Sarnıcı'nı ziyaret ettik.

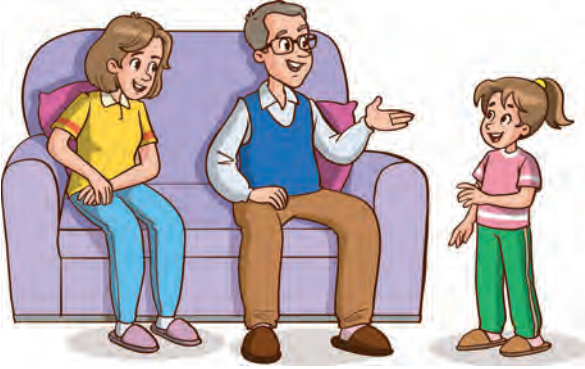
Verilen konuşmaya göre Yusuf,

- I. Çocuk
- II. Öğrenci
- III. Yolcu
- IV. Torun

rollerinden hangilerini üstlenmiştir?

- A) I ve II
- B) I, III ve IV
- C) II, III ve IV
- D) I, II, III ve IV

2.

Bir hastanede doktor olarak çalışan Yavuz Bey'den hastalarını tedavi etmesi beklenirken evde babalık yapması beklenir. Yavuz Bey'in kızı Azra'dan okulda okul kurallarına uyması beklenirken evde odasını temiz ve düzenli tutması beklenir.

Bu bilgiden,

- I. Her rolün gerektirdiği sorumluluk ayrıdır.
- II. Roller değiştiğinde bu rollerin getirdiği sorumluluklar da değişmektedir.
- III. Bireylerden sahip oldukları rollere uygun davranışlar sergilemeleri beklenmektedir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

3.

Bireyin gelişiminde ve toplumsal birlikteliğin oluşmasında tarih, dil, din, gelenek, görenek ve bayramlar gibi öğeler etkilidir.

Aşağıdakilerden hangisi gelenek ve göreneklerin millî birlik ve beraberliği sağlamadaki etkisine örnek olabilir?

- A) Ramazan ve Kurban Bayramlarının kutlanması birlik ve beraberliğimize katkı sağlar.
- B) Yiyecek, giyecek, el sanatları vb. bizi bir araya getirip ortak duygularda buluşturur.
- C) Kültürel yapıya göre oluşturulan şehirler toplumsal birlikteliği sağlar.
- D) Zekât ibadetinin yerine getirilmesi toplumsal dayanışmanın artmasını sağlar.

4.

Örf ve âdetlerimizde, konuşma biçimimizde, giyimimizde, her türlü gelenek ve yaşama biçimimizde İslamiyet'in etkisi vardır. Kurban ve Ramazan Bayramlarında aile büyüklerimizi, akraba ve komşularımızı ziyaret ederek bayramlaşmak, bizi ziyarete gelenlere ikramda bulunmak, hediyeleşmek gibi âdetlerimiz İslamiyet'in birlik ve beraberliğimize sağladığı katkılardandır.

Bu bilgide toplumsal birlikteliğin oluşmasında aşağıdakilerden hangisinin önemi vurgulanmıştır?

- A) Dinin
- B) Dilin
- C) Tarihin
- D) Mimarinin

5.

Üstünde eski elbiseler olan ihtiyar bir adam, aracıyla trafik ışıklarında bekleyen bir kadının camına tıklayarak kadından arabanın camını açmasını ister. Kadın, ihtiyar adamın hâlini görünce para istediğini düşünerek ona bozuk para uzatır. Aslında ihtiyar adam, kadına aracının lastiğinin patlamış olduğunu söylemeye çalışmaktadır.

Kadının ihtiyar adama karşı bu tutumu aşağıdaki kavramlardan hangisi ile ifade edilebilir?

- A) Ön yargı
- B) Uzlaşma
- C) Hoşgörü
- D) Empati

6.

<https://www.sosyalbilgiler.biz>

Köy okullarının çehresi “İyilik Ağacı” ile değişiyor

Sosyal medya aracılığıyla bir araya gelen, aralarında öğretmen, öğrenci, memur, avukat, esnaf ve hemşirelerin de bulunduğu “İyilik Ağacı Grubu”, köy okullarını boyuyor ve onarıyor. Köylerde öğretmen, idareci ve muhtarlarla görüşen İyilik Ağacı Grubu üyeleri, aralarında topladıkları paralar ve hayırseverlerden aldıkları malzemelerle köy okullarına gidiyor. Burada bozuk kapı, pencere, lavabo, elektrik ve su tesisatlarını tamir eden grup, okulu boyayıp çehresini değiştiriyor.

Genel ağ haberine konu olan bu faaliyetin aşağıdakilerden hangisine ortam hazırladığı savunulamaz?

- A) Dayanışmanın güçlenmesine
- B) Birlik ve beraberliğin sağlanmasına
- C) İş birliği anlayışının gelişmesine
- D) Toplumsal ayrışmanın artmasına

7.

Mahallelerindeki parka giden Ayşe, parka gelen yaşlı insanların evlerine geri döndüklerini fark etmiştir. Etrafı inceleyen Ayşe, parkta insanların oturup dinlenebilecekleri bankların kaldırıldığını görmüştür. Bu durumun düzeltilmesi için hemen bir dilekçe yazmaya karar vermiştir.

Buna göre Ayşe yazacağı dilekçe ile aşağıdaki kurumlardan öncelikle hangisine başvurmalıdır?

- A) Kaymakamlık
- B) Belediye
- C) Valilik
- D) Polis karakolu

8.

Türk Kızılay, bazı illerimizde “2. El Tekstil” adıyla bir proje başlatmıştır. Kutular aracılığı ile bağışlanan kıyafet ve tekstil ürünleri barınma, gıda, sağlık, giyim ve eğitim desteği gibi Türk Kızılay iyilik faaliyetlerinde kaynak oluşturmak için değerlendirilmektedir.

Türk Kızılayın başlattığı bu proje aşağıdaki kavramlardan hangisiyle ilişkilendirilebilir?

- A) Ön yargı
- B) Özgürlük
- C) Yardımlaşma
- D) Sosyal rol

9. Aşağıda bireylere karşı edinilen bazı kalıp yargılar verilmiştir.

- Kızlar futbol oynayamaz.
- Erkekler yemek pişirmeyi bilmez.
- Tüm erkekler futbol izlemeyi çok sever.
- Tüm kadınlar alışverişi çok sever.

Bu ifadelerden hareketle kalıp yargılar ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bilimsel temellere dayanırlar.
- B) Genellikle gerçeği yansıtmazlar.
- C) Genellenmiş değerlendirmeleri içerirler.
- D) Olumsuz iletişime neden olurlar.

10.

Elif, çevresine karşı etkin ve duyarlı bir bireydir. Çöpünü yere atan bir birey gördüğü zaman onu, yere çöp atması konusunda nazikçe uyarır. Elinde bir çöp olursa çöpü yere atmaz ve çöp kutusu buluncaya kadar elinde tutar.

Buna göre Elif ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Sorumluluk duygusuyla hareket etmiştir.
- B) Başka insanların özgürlüklerini kısıtlamıştır.
- C) Karşılaştığı soruna kayıtsız kalmıştır.
- D) Bireysel çıkarlarını göz önünde tutmuştur.

1. Sahip olduğumuz rollerin bir kısmını doğuştan elde ederiz. Bu roller biyolojik özelliklerimizden kaynaklanan rollerimizdir. Bunları seçme imkânımız yoktur. Bazı rollerimizi ise sosyal statümüze göre elde ederiz. Bu rollere isteğimizle çalışarak, başarı göstererek sonradan sahip oluruz.
Bu bilgiden hareketle 6. sınıfta öğrenim gören İdil'in sosyal statüsüne göre sahip olabileceği rollere beş tane örnek yazınız.
- .....

2. 11 yaşında olan Erdem annesi, babası ve ablası ile birlikte Konya'da yaşamaktadır. Öğrenim gördüğü okula her sabah okul servisiyle gider ve derslere katılır. Derslerin bitiminden sonra okul servisiyle tekrar evine döner.
Bu parçaya göre Erdem'in toplumda üstlendiği rolleri yazınız.
- .....

3. Aşağıda verilen ifadelerin kültürümüzü oluşturan, birlik ve beraberliğimize katkı sağlayan unsurlardan hangisine ait olduğunu kutucuklara yazınız.

İfade
Ramazan ve Kurban Bayramlarının kutlanması, millî birlik ve beraberliğimiz için önemli günlerdendir.

Hangi kültürel unsura aittir?

İfade
Kültürümüze uygun olarak oluşturulan geleneksel Türk konutları hâlâ ayakta durmaktadır.

Hangi kültürel unsura aittir?

İfade
Hem Çanakkale Savaşı'nda hem de Millî Mücadele Dönemi'nde milletçe destan yazdık.

Hangi kültürel unsura aittir?

4. Toplumsal yaşamın vazgeçilmezi olan değerlerin, örf ve âdetlerin, gelenek ve göreneklerin nesilden nesile aktarılmasını sağlayan kültürel öge hangisidir? Yazınız.
- .....

5. Ön yargı; bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz yargılardır.

Verilen tanımdan hareketle ön yargıya üç tane örnek yazınız.

.....

.....

.....

6. Yeni bir daireye taşınan Selin Hanım, taşındığı dairenin üst katından zaman zaman gelen gürültüden çok rahatsız olmuştur. Komşularının gürültücü ve kaba insanlar olduğunu düşünmüştür. Bir hafta sabrettikten sonra sinirle komşularının kapısını çalmıştır. Kapıyı koltuk değnekli yaşlı bir adam açmış ve “Yavrum sizi rahatsız ettiğimi biliyorum ama koltuk değneklerimin lastikleri eskimiş, yenilemek için dışarı çıkamıyorum, aldıracak kimsem de yok” demiştir.

Bu parçada Selin Hanım’ın komşularına karşı benimsediği tutumlardan birini yazınız.

.....

7. Sadaka taşı, Osmanlı Devleti’nde insan merkezli mahalle anlayışının en güzel yansımalarından biriydi. Genellikle cami etrafında yer alırdı ve üzerinde para koyabilecek bir oyuğu bulunurdu. Sadaka taşına para bırakıldıktan sonra ihtiyacı olan kişi sadaka taşından sadece ihtiyacı kadarını alır ve diğer ihtiyaç sahiplerini de düşünürdü.

Sadaka taşı uygulaması, Osmanlı Devleti’nde hangi kavrama verilen önemi yansıtmaktadır? Yazınız.

.....

8. Sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın topluma sağladığı faydalardan dört tanesini yazınız.

.....
.....
.....
.....

9. ...., vatandaşların kendileri ve kamu ile ilgili dilek, istek ve şikâyetleri hakkında yetkili makamlara yazı ile başvurmalarına olanak tanıyan anayasal hakkımızdır.

Verilen cümlede “.....” ile boş bırakılan yere getirilmesi gereken kavramı yazınız.

.....

10. Yakup Bey, bir giyim mağazasından aldığı ayakkabının hatalı üretildiğini eve gelince fark etmiştir. Yakup Bey, ürünü aldığı mağazaya giderek ürünü değiştirmek istemesine rağmen, mağaza yetkilisi bu isteği reddetmiştir.

Buna göre, Yakup Bey bilinçli bir vatandaş olarak ne yapmalıdır? Yazınız.

.....